

VeMFN. 1. = *Veszprém megye földrajzi nevei. 1. A Tapolcai járás*. Szerk. BALOGH LAJOS – ÖRDÖG FERENC. Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 156. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest, 1982.

VeMFN. 4. = *Veszprém megye földrajzi nevei. 4. A Veszprémi járás*. Szerk. BALOGH LAJOS – ÖRDÖG FERENC – VARGA MÁRIA. Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 194. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest, 2000.

ZELLIGER ERZSÉBET

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Korompay Klára 70 éves*

Tisztelt Hallgatóság! Korompay Klára nyelvész – tanárom, kollégám és közeli barátom – 70 éves lett. A Nyelvtudományi Társaságban ilyenkor az a szokás, hogy a jeles évfordulós személyt beszéddel köszöntik, mely beszéd rendszerint vázolja az ünnepeelt addigi életútjának fontosabb állomásait, méltatja szakmai és tanári tevékenységét, majd egy-két személyes történettel, megjegyzéssel felvillantja az illető személyiségének néhány vonzó és szeretetreméltó vonását.

A helyszín és az alkalom meghatározza a műfajt, melynek követelményei alól én sem vonom ki magam – a hangsúlyokat azonban kicsit áthelyezem. Korompay Klára eddigi életútjának tényszerű ismertetésétől eltekintek, mivel ezt már Pusztai Ferenc Köszöntés és köszönet című írásában megtette az ünnepeelt 65. születésnapja tiszteletére, 2011-ben megjelent, stílszerűen Klárisok címet viselő tanulmánykötet bevezetőjeként. Korompay Klára publikációi fel vannak sorolva a Magyar Tudományos Művek Tárában. Így én most megtehetem, hogy magukból az eredeti Korompay-szövegekből, írottakból és szíves szóbeli közlésként elhangzottakból kiindulva próbáljam meg bemutatni azt, hogy mit jelent Korompay Klára számára a nyelvészet – és hogy mit jelent a nyelvészet számára Korompay Klára.

Mint minden sokat író embernek, Klárinak is vannak rá jellemző, gyakran használt szavai, szókapcsolatai. Találomra néhányat összeszedtem ezek közül, és amikor leírva láttam őket, rájöttem, hogy a jellegzetes „kláris” szavak két csoportra oszthatók jelentésük, környezetfelidező szerepük alapján:

1. Az első csoportba ilyenek tartoznak, mint: *dialógus, távlat, rávilágít, felvillant, gondolatébresztő, jól feltett kérdések* – érzékelhetően tudományos munkákból, ilyen jellegű megnyilatkozásokból származnak.

2. Ezzel szemben a második csoport szavai más képzeteket keltenek: *meghitt kapcsolat, öröm, örömforrás, élmények, örömteli és felvillanyozó kaland, valóságos kincsbánya, szívvidító* – és meglepő módon ezek a szavak is Korompay Klára nyelvészeti tárgyú szakmunkáiban szerepelnek...

Mire világít ez rá?

Segít, ha a második csoport szavait kontextusukkal együtt idézzük a szerzőtől: „... eltűnődtem azon, hogy a nyelvtörténettel való meghitt kapcsolat (mely éppolyan meghatározó számomra, mint az Eötvös Loránd Tudományegyetemmel való kapcsolat) milyen

* Elhangzott a Magyar Nyelvtudományi Társaság 2016. június 7-i felolvasó ülésén.

szellemi élményekben, örömteli és felvillanyozó kalandokban részesít [...]” (KOROMPAY 2014: 230). Vagy ugyanott egy alcím: „A paradoxonok öröme a nyelvtörténetben”. Vagy: „... a nyelvről való gondolkodás [...] igazi örömforrás” (KOROMPAY 2012: 239).

S ha ehhez még hozzáteszem azt a mondatot, amelyet elsőéves egyetemista koromban hallottam Korompay tanárnőtől valamelyik kora őszi „Bevezetés a nyelvudományba” című óránkon, és amely engem, a gimnáziumból irodalomrajongóként és heves nyelvtan-utálóként kikerült friss magyar szakost valósággal sokkolt, miszerint: a nyelvész szakma úgy várt már egy bizonyos Pais Dezső-cikket, „mint szomjas föld az esőt”; tehát ha mindezeket és a többi hasonló Klári-megnyilatkozást számbavesszük, világossá válik, hogy Korompay Klára szenvedélyesen szereti a szakmáját: a „gondolkodást a nyelvről” és az így szerzett élmények „megosztását egy tágabb hallatósággal” – azaz a kutatást és a tanítást.

Ünnepeltünk nyelvtörténész, akinek fő kutatási területei a rendszertörténet, a helyesírástörténet, a névtan, a művelődéstörténet. Ezeket tanította és tanítja is.

Mindazonáltal arról, hogy hogyan műveli ezt a két tevékenységet, két kedves szava árul el sokat: a *dialógus* és a *távlat*. Mit is jelentenek Korompay Klára esetében ezek a szavak?

Dialógus

Az érdemi dialógushoz az kell, hogy a kommunikáló személyt érdekelje a másik fél, odafigyeljen rá, igyekezzen megérteni. Klári személyiségének, egész eddigi tudományos, oktatói és magánéleti pályafutásának egyik legalapvetőbb vonása a másokra – emberekre és gondolatokra – való, néha szinte gyermeki rácsodálkozás, és aztán az értő odafigyelés, a megértés és a gondolatcsere szándéka. Ebben az értelemben van jelen a dialógus minden tevékenységében. Például – magyar és francia nyelvű publikációin és sok éves franciaországi és itthoni oktatómunkáján keresztül – a magyar és a francia nyelv és kultúra között. És összességében: írott munkáit és szóbeli megnyilvánulásait egyaránt átszövi nemcsak a különféle nyelvészeti és nem nyelvészeti tudományterületek, hanem a nyelv és az irodalom, a nyelvi rendszer és az emberi gondolkodás és lélek közötti gyümölcsöző dialógus is.

Magas szintű párbeszéd folyik évtizedek óta tanár és diákjai között, és nemcsak azért, mert Korompay Klára szellemi partnerként kezeli a hallgatóit, hanem a számos módszertani célzatú tanulmány révén is, melyekkel szerzőjük a „mindenkiben jelen levő nyelvi élményvilág”-ot kapcsolja össze a nyelvtörténettel – sikerrel.

Távlat

A megismerés, a sokirányú párbeszéd és a megértés pedig egyre „merészebb távlatokat nyit” a további megismerések felé; de a távlat helyezi más megvilágításba a jól ismert (vagy ismerni vélt) közeli részleteket is.

Korompay Klára legtöbb írása „túlmutat” önmaga eredeti tárgyán: például egy, a magyar személyes névmási tárgy és az igeragozás kérdésköréről szóló, szintisztn grammatikainak induló tanulmány (KOROMPAY 1998) harmadik oldalán már meg is jelenik a mondat: „szokatlan látószögéből közelítünk ismerős jelenséghez” – és onnan kezdve már vetjük is össze a francia nyelvet a magyarral, magyar versek franciára fordítása kapcsán; és már József Attila- és Babits-verseket értelmezzünk együtt a szerzővel, aki írása végén még a szívének oly kedves Kosztolányit is idézi; majd Roland Barthes francia filozófus gondolataival a nyelvi kifejezés lehetőségein való töprengésre hívja fel az olvasót.

Meghitt viszony, dialógus, távlat, szellemi élmény, kincsesbánya és még sokan mások – Korompay Klára életpályáját felrajzolozó szavak. Mégis, ha egyetlen egyet, a legjellemzőbbet kéne kiemelni közülük, az az *öröm* lenne. Az öröm a gondolkodásban, az öröm a megértésben és a tudás, az élmény átadásában, az öröm a szellemi, testi és lelki kalandokban, az öröm a paradoxonokban és az öröm az ellentmondásokban, vagyis: az öröm az életben.

Kedves Klári! A magad öröme és a miénkre: Isten éltesen sokáig!

Hivatkozott irodalom

- KOROMPAY KLÁRA 1998. „Megengedi Ön, hogy elkísérjelek?”. In: HAJDÚ MIHÁLY – KESZLER BORBÁLA szerk., *Emlékkönyv Abaffy Erzsébet 70. születésnapjára*. ELTE Magyar Nyelvtörténeti és Nyelvjárástani Tanszéke, Budapest. 107–112.
- KOROMPAY KLÁRA 2012. A nemzetközi szavak mint a nyelvek közötti átjárás különleges terepe: magyar–francia megfelelések morfológiai tanulságai In: MONOK ISTVÁN – NYERGES JUDIT – SIPÓS GÁBOR szerk., *Gondolatok a hungarológiáról*. Nemzetközi Magyarástudományi Társaság, Budapest. 225–240.
- KOROMPAY KLÁRA 2014. „Szerelmes nyelvtörténet”. In: HAVAS FERENC – HORVÁTH KATALIN – KUGLER NÓRA – VLADÁR ZSUZSA szerk., *Nyelvben a világ. Tanulmányok Ladányi Mária tiszteletére*. Tinta Könyvkiadó, Budapest. 230–234.

SÁROSI ZSÓFIA

Eötvös Loránd Tudományegyetem

NYELVTÖRTÉNETI ADATOK

Szótörténeti adatok és kommentárok a Margit-legendából

1. rész

Nyelvtörténeti szótáraink (NySz., TESz., EWUng.) többször közölnek adatot a MargL.-ból (1510) egyes címszavak, jelentések, illetve származékok első előfordulására. A MargL.-ból adatolják többek között az *ábécé*, *bántalom* (*bánt* alatt), *búcsúztat* (*búcsú*), *condrás* (*condra*), *csuklás* (*csuklik*), *fáj*, *fájdalom* (*fáj*), *faragatlan* (‘megmunkálatlan’, *farag*), *foltocska*, *foltos* (*folt*), *hamvaz* (*hamu*), *imhol* (*im-*), *kékül* (*kék*), *macskás* (*macska*), *mandátum* (l. EWUng.), *moslék* (‘piszkos mosdóvíz’), *nagyszombat* (*nagy-*), *pintér*, *professzió* ‘szerzetesi fogadalom’ (csak NySz.), *ujjnyi* (*ujj*) szavak első (köznévi) előfordulását, s például *Ausztria* nevének első adatát is (FNESz.). Alakváltozatokra szintén nem egyszer idéznek példát a legenda nyelvéből. A kódex szókincsének szótári feldolgozása során (erre l. M. NAGY–BODA–VARGA–BÉNYEI 2014)¹ további adatokat találtunk (amint az előbb hi-

¹ A Margit-legendá szótárának (MargLsz.) elkészült részletei előszerkesztett formában elérhetők a http://deba.unideb.hu/deba/Margit-legendá_Szent_Margit_elete_1510 webcímen, a Tervek menüpontban.